

บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้พื้นที่ศึกษาได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าสาละวิน

พื้นที่ป่าสาละวิน ประกอบด้วย

1. อุทยานแห่งชาติสาละวิน	เนื้อที่ 450,950	ไร่
2. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน	เนื้อที่ 546,875	ไร่
3. ป่าสงวนแห่งชาติสาละวิน	เนื้อที่ 141,175	ไร่
รวมพื้นที่ทั้งหมด	1,139,000	ไร่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูล บริบทสิ่งแวดล้อมเฉพาะพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน และข้อมูลสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา จำนวน 6 ชุมชน และทำการสุ่มหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 103 ครัวเรือน ซึ่งถือเป็นตัวแทนของชุมชนที่ศึกษา

4.1 พื้นที่ศึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่

พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินเคยเป็นป่าสัมปทานเพื่อการทำไม้มาก่อน โดยที่รัฐบาลได้ให้สัมปทานแก่บริษัทอีสเอเชียติก ซึ่งเป็นบริษัทต่างประเทศ เข้ามาทำไม้ในระหว่างปี พ.ศ.2450 - 2452 โดยการเสียดำต่อให้แก่เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ การนำไม้ออกได้อาศัยลำน้ำสาละวิน โดยการล่องแพผ่านเข้าไปในดินแดนสหภาพพม่า ต่อมาสัมปทานการทำไม้ได้เปลี่ยนมือจากบริษัทอีสเอเชียติก ไปสู่บริษัทบอมเบย์เบอร์มา มาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2453 มาจนถึงปีพ.ศ.2476 โดยยังเสียดำต่อให้แก่เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่เช่นเดิม เมื่อมีการจัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นก็ได้มีการวางโครงการทำไม้ให้เป็นระเบียบแต่ก็ยังคงอยู่ในความดูแล และ เก็บผลประโยชน์จากป่า โดยเจ้าผู้ครองนครต่อไป กรมป่าไม้ได้จัดแบ่งป่าผืนนี้ออกเป็นสองโครงการ คือ เป็นป่าสัมปทานที่ 12 ผังแม่สะเกิบ และป่าสัมปทานที่ 24 ป่าแม่สาละวิน

เมื่อสัมปทานสิ้นสุดลงป่าส่วนนี้ได้ถูกโอนเป็นของรัฐบาลกลาง และ หยุดการทำไม้ชั่วคราวการทำไม้ในอดีตเลือกตัดเฉพาะไม้สักขนาดใหญ่ จึงทำให้สภาพป่าไม่ทรุดโทรมมาก เมื่อหยุดการทำไม้จึงสามารถฟื้นกลับสู่สภาพธรรมชาติได้อย่างรวดเร็ว ต่อมารัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ผูกขาดในการทำไม้สักและไม้ยางออกจากป่าแต่เพียงผู้เดียว อ.อ.ป. ได้ทำไม้สักที่ได้ขนาดออกซึ่งเสร็จสิ้นและหมดสิ้นสัมปทานลงในปีพ.ศ. 2509 หลังจากปี อ.อ.ป. ได้ทำไม้สักและไม้ยางผ่านไปแล้ว กรมป่าไม้ยังเห็นว่ามีไม้กระยาเลยที่มีคุณค่าอยู่เป็นจำนวนมากจึงได้ให้สัมปทานการทำไม้กระยาเลยแก่บริษัทเอกชนคือ โดยที่ป่าแม่ขามฝั่งขวา (มร.10) ได้ให้สัมปทานแก่องค์การทหารผ่านศึก ป่าสาละวินตอนล่าง (มร.12) ให้สัมปทานแก่เจ้าวัฒนา โชคณา และ เจ้าอาภรณ์ สุวรรณสิงห์ และ ในปีพ.ศ.2527 กรมป่าไม้ยังได้ให้สัมปทานป่าสาละวินตอนบน (มร.11) แก่บริษัทแม่ฮ่องสอนทำไม้จำกัดอีกด้วย

ถึงแม้ในสัญญาการให้สัมปทานการทำไม้ของรัฐบาล ได้กำหนดให้ผู้รับสัมปทานมีการป้องกันรักษาป่าและปลูกป่าเสริมแล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่าสัมปทานก็ยังถูกบุกรุกทำลายโดยราษฎรชาวไทยในท้องถิ่น ชาวไทยภูเขา และ ชนเผ่าต่างๆ ที่ไม่มีสัญชาติซึ่งโยกย้ายไปมาระหว่างชายแดนไทยกับประเทศสหภาพพม่า จึงทำให้สภาพป่าในพื้นที่นี้ทรุดโทรมลงอย่างเด่นชัด พื้นที่หลายส่วนถูกยึดครองจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน บางส่วนกลายเป็นไร่เลื่อนลอย และ ไม้สักวัยรุ่นถูกตัดฟันลงเป็นจำนวนมาก กรมป่าไม้จึงได้ออกเป็นกฎกระทรวงกำหนดป่าในบริเวณนี้ทั้งหมดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อที่จะได้อาศัยพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการดูแลรักษาป่า โดยจัดป่าในเขตท้องที่สาละวินตอนบน (มร.11) และป่าสาละวินตอนล่าง (มร.12) รวมเป็นป่าสงวนแห่งชาติผืนเดียวกันเรียก “ป่าสงวนแห่งชาติสาละวิน” ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 167 (พ.ศ. 2505) ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484

ด้วยเหตุผลที่ว่าป่าสาละวิน มีภูมิประเทศเป็นเขาสูงเรียงตัวสลับซับซ้อนต่อเนื่องกันไปกับเทือกเขาตะนาวศรี เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ยังมีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์มาก แม้ว่าจะมีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและไทยใหญ่ที่ทำมาหากินอยู่ในแผ่นดินไทยแต่เดิมอาศัยอยู่บ้าง กับอีกส่วนหนึ่งที่โยกย้ายมาจากดินแดนประเทศสหภาพพม่าเข้ามาตั้งหลักแหล่งกระจายอยู่ตามขุนห้วยและ ตามห้วยสายใหญ่ๆ อีกจำนวนหนึ่ง ขนาดของหมู่บ้านไม่เกิน 10 หลังคาเรือน อาชีพส่วนใหญ่คือการทำไร่เลื่อนลอยและนาข้าวในลุ่มห้วยและรับจ้างตัดไม้ นอกจากนี้ป่าไม้ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์นี้แล้วป่าสาละวินยังมีทรัพยากรสัตว์ป่าอยู่ค่อนข้างหนาแน่น ราษฎรในอำเภอแม่สะเรียงจึงเรียกร้องให้รัฐบาลทำการอนุรักษ์พื้นที่ผืนนี้ไว้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้โดยกอง

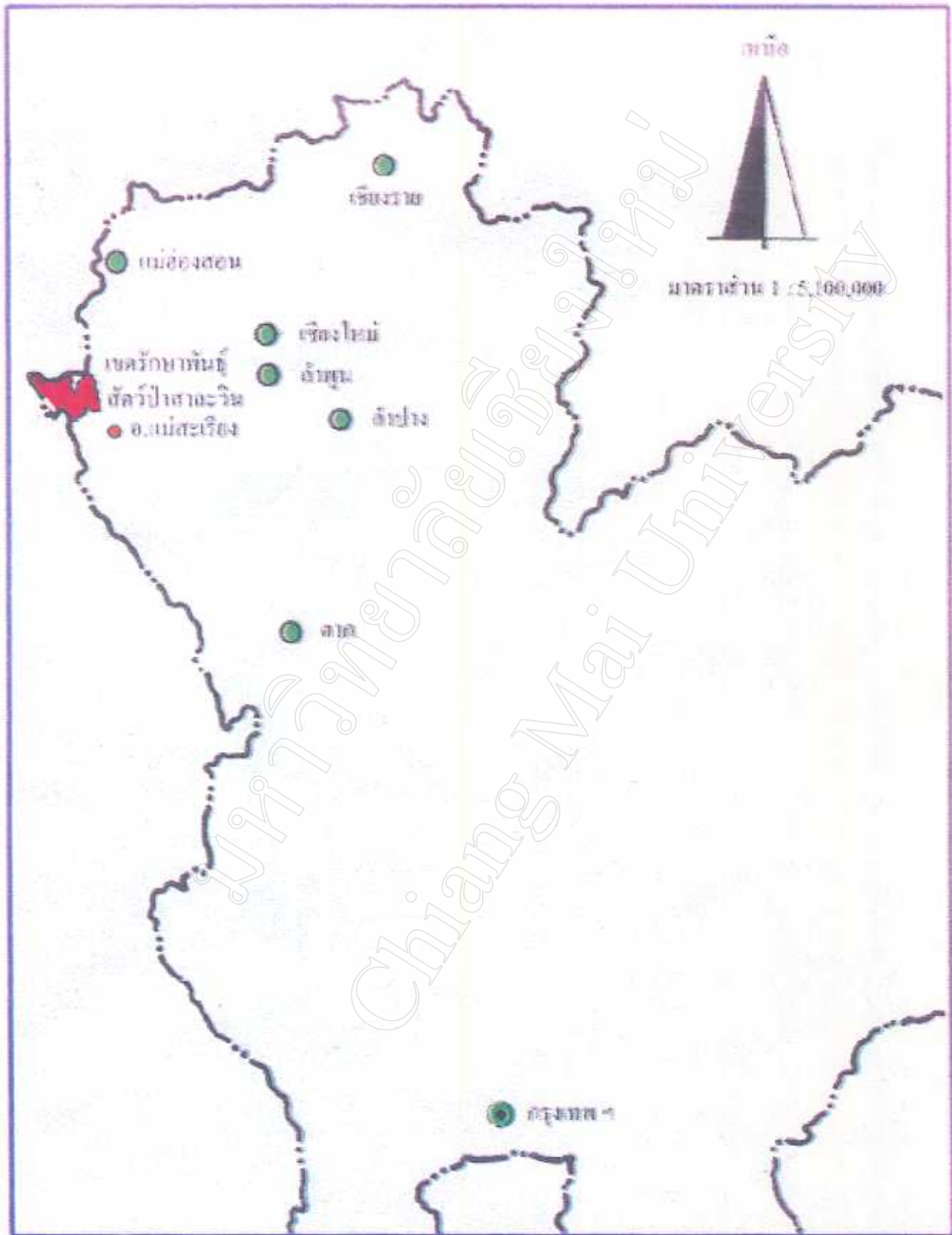
อนุรักษ์สัตว์ป่าจึงได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปสำรวจและเห็นว่าสภาพพื้นที่ป่าสาละวินยังมีความอุดมสมบูรณ์เกือบไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิดที่ค่อนข้างหายากเป็นจำนวนมาก เช่น เลียงผา กระต๊อ วัวแดง เก้งหม้อ นกยูง ไก่ฟ้า นกเงือก และ นก เป็ดหลายชนิด ทั้งยังมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมีพันธุ์พืชหายากหลายชนิดสมควรประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามที่ราษฎรได้เสนอมา กรมป่าไม้โดยกองอนุรักษ์สัตว์ป่าจึงได้รายงานต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อออกพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าสาละวินในท้องที่ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน มีพื้นที่ 343,750 ไร่ (550 ตารางกิโลเมตร) เมื่อ พ.ศ. 2521

ในปีพ.ศ.2524 กรมป่าไม้ได้รับรายงานจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินว่าป่าสัมปทานแปลงที่ มร.10 ท้องที่ตำบลเสาหินซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้ได้สิ้นสุดสัมปทานการทำไม้กระยาเลยลง มีสภาพป่าเป็นเทือกเขาสูงชันสลับซับซ้อนเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญและยังมีสัตว์ป่าชุกชุม เห็นสมควรผนวกเข้ากับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน เพื่อให้มีพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ป่าที่กว้างขวางยิ่งขึ้น พอที่จะอนุรักษ์สัตว์ป่าขนาดใหญ่ เช่น ช้าง กระต๊อ และวัวแดง ไว้ได้โดยปลอดภัย และมีจำนวนประชากรที่พอเพียงต่อการดำรงพันธุ์กรรมที่สมบูรณ์ได้ ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2526 รัฐบาลจึงได้ออกราชกฤษฎีกาผนวกป่า มร.10 ซึ่งมีพื้นที่ 203,125 ไร่ (325 ตารางกิโลเมตร) เข้าเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ซึ่งทำให้พื้นที่รวมของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้มีพื้นที่ทั้งหมดเป็น 546,875 ไร่ (875 ตารางกิโลเมตร)

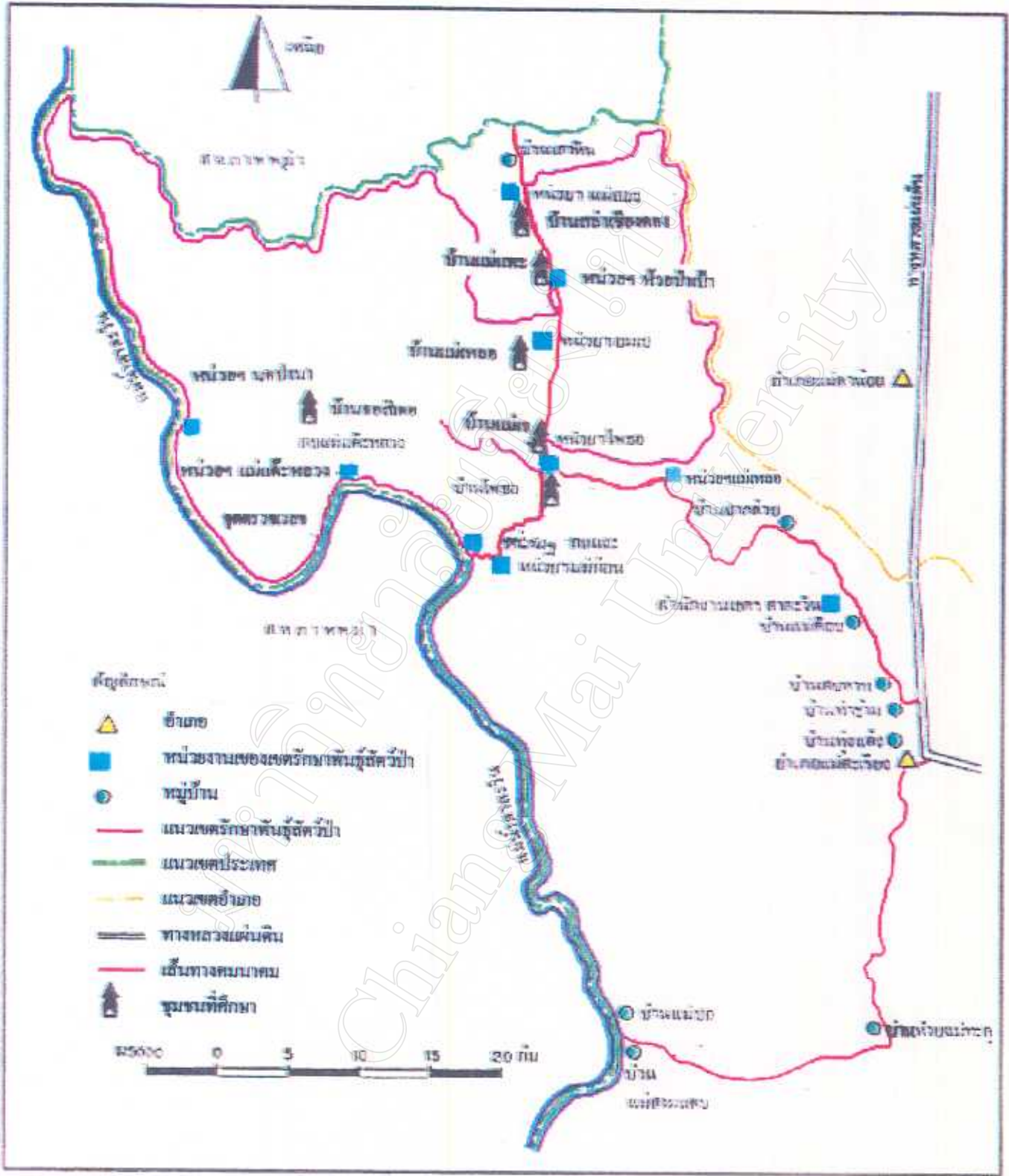
4.1.2 สถานที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

สถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน อยู่ที่เส้นรุ้ง 18 องศา 15 ลิปดาถึง 18 องศา 37 ลิปดาเหนือและเส้นแวงที่ 97 องศา 21 ลิปดา ถึง 97 องศา 49 ลิปดาตะวันออก รวมเอาพื้นที่ในเขตตำบลแม่คง และ ตำบลเสาหิน ของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเข้าไว้ จัดว่าเป็นส่วนตะวันตกสุดของประเทศไทย แนวเขตทางทิศเหนือ ติดต่อกับดินแดนของประเทศเมียนมาร์ และ แปลงสัมปทานทำไม้ที่ 5 ทิศตะวันออกจดแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ขว่มฝั่งขวา ทิศตะวันตกมีแม่น้ำสาละวินเป็นเขตกั้นระหว่างพื้นที่ประเทศไทยกับประเทศเมียนมาร์เป็นที่หมาย ส่วนทิศใต้ติดต่อกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติสาละวิน การเดินทางเข้าสู่พื้นที่มีเส้นทาง 2 เส้นทาง ได้แก่เส้นทางแรกเดินทางโดยรถยนต์จากอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปยังสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน แล้วเดินทางต่อตาม

เส้นทางซ้กลากไม้เดิม ถึงหน่วยพิทักษ์โพซอ บ้านโพซอ เส้นทางที่สองเดินทางโดยรถยนต์ จากอำเภอแม่สะเรียง ไปยังบ้านแม่สามแลบ แล้วเดินทางต่อด้วยเรือ ขึ้นไปตามลำน้ำสาละวิน ถึงหน่วยพิทักษ์ป่าสบงะ หน่วยพิทักษ์ป่าแม่แต๊ะหลวง จนถึงสิ้นสุดชายแดนไทยบริเวณคอยผาตั้ง ส่วนเส้นทางภายในมีเฉพาะเส้นทางซ้กลากไม้เก่า จากโพซอ ผ่านลำห้วยสองสาย คือ ไปหน่วยพิทักษ์ป่าอมเป หน่วยพิทักษ์ป่าห้วยป่าเป้า หน่วยพิทักษ์ป่าแม่สองผ่านบ้านแม่เจ บ้านแม่แพะ บ้านสลาเชียงตอง และ บ้านเสาหิน จนถึงจุดผ่อนปรนบ้านเสาหิน และ อีกเส้นทางหนึ่งจากบ้านโพซอ ไปหน่วยพิทักษ์ป่าแม่ก้อน ถึงหน่วยพิทักษ์ป่าสบงะ เส้นทางเหล่านี้ค่อนข้างลำบากทุรกันดารใช้ได้เฉพาะฤดูแล้ง และ เฉพาะรถยนต์ที่ขับเคลื่อนสี่ล้อซึ่งมีกำลังสูงเป็นพิเศษเท่านั้น

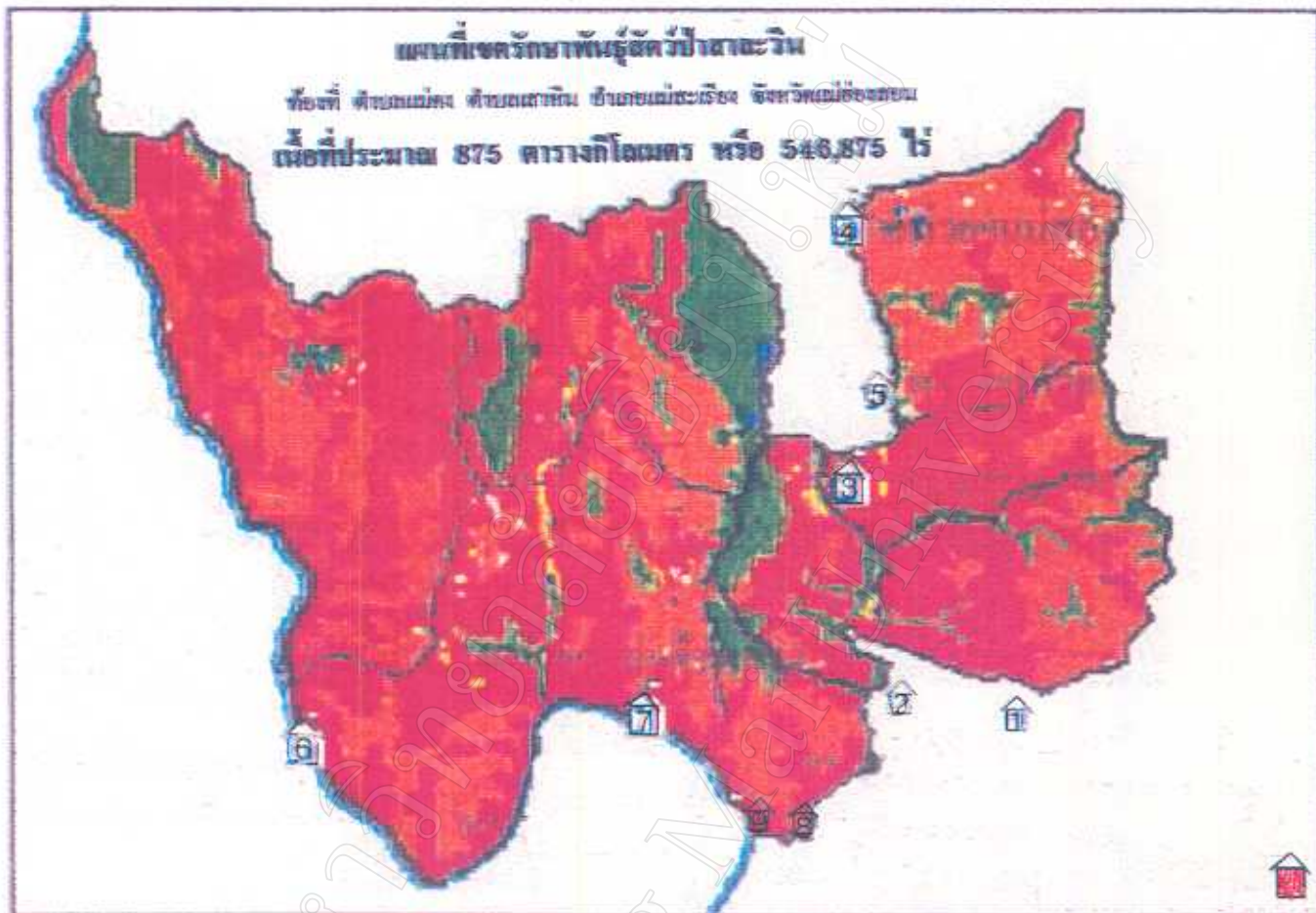
ภาพที่ 1 แผนที่จุดที่ตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสะเทวีน อ.แม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 2 เส้นทางคมนาคมเข้าสู่พื้นที่

แผนที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าผาละวิน

ท้องที่ ตำบลแม่ต๋อง ตำบลผาละวิน ตำบลแม่ต๋องเหนือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
เนื้อที่ประมาณ 875 ตารางกิโลเมตร หรือ 546,875 ไร่

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงที่ตั้งหน่วยงานและชนิดป่า

1. หน่วยฯแม่ต๋อง
2. หน่วยฯโศภน
3. หน่วยฯจอมเป
4. หน่วยฯแม่ต๋อง
5. หน่วยฯห้วยป่าเป้า
6. หน่วยฯนอป่าต
7. หน่วยฯแม่เค็ดะหลวง
8. หน่วยฯแม่ก่อ
9. หน่วยฯสายแจะ

สัญลักษณ์

- ป่าคงคิบ
- ป่าสน
- ป่าเบญจพรรณ
- สวนป่า
- นาข้าว
- 🏠 ที่ทำการเขตผาละวิน
- 🏠 หน่วยพิทักษ์ป่า
- ที่อยู่อาศัย
- ที่ไร่

4.1.3 สภาพภูมิอากาศของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินจัดได้ว่าอยู่ในสภาพภูมิอากาศแบบกึ่งเขตร้อน คือมีช่วงฤดูหนาวแยกได้เป็น 3 ฤดู คือช่วงฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่ ต้นเดือนพฤศจิกายน ไปจนถึงต้นเดือนมกราคม มีอากาศค่อนข้างหนาวเย็นจัด ฝนตกน้อยมากหรืออาจไม่ตกเลยในบางปี ช่วงนี้พื้นที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดมาจากใจกลางทวีปเอเชีย นำเอาความหนาวเย็นเข้ามาในพื้นที่ ช่วงฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงเดือนเมษายน อากาศค่อนข้างร้อนจัดและมีฝนตกน้อยมาก ทำให้สังคมพืชหลายชนิดต้องผลัดใบทั้งตลอดช่วง โดยเฉพาะป่าเต็งรังและป่าผสมผลัดใบที่ไม่มีไม้สักและไม่มีไม้สัก เมื่อย่างเข้าเดือนพฤษภาคมฝนจึงเริ่มตกและตกต่อเนื่องไปจนถึงเดือนตุลาคมจึงจัดได้ว่าเป็นช่วงฤดูฝน แหล่งฝนส่วนใหญ่มาจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากทะเลอันดามัน ในช่วงนี้น้ำในลำน้ำสาละวินจะขึ้นสูงมากเนื่องจากน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ และ ที่ไหลลงมาจากทางต้นน้ำของแม่น้ำสายนี้ที่อยู่ในประเทศทิเบตและสหภาพพม่า กอปรกับลำน้ำนี้มีโขดหิน และ เกาะแก่งกลางลำน้ำทั่วไป ลำน้ำมีระดับต่างกันจึงไหลเชี่ยวจัดทำให้เป็นอันตรายต่อการคมนาคมตลอดลำน้ำ

ข้อมูลทางด้านอุณหภูมิตามพื้นที่ที่ไม่เคยมีการวัดและบันทึกมาก่อน แต่สถิติซึ่งบันทึกโดยกรมอุณหภูมิตามพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง ซึ่งเป็นจุดที่ใกล้กับพื้นที่มากที่สุดที่มีการวัดไว้เป็นดังนี้ อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 32.7 องศาเซลเซียส ค่าสูงสุดอยู่ในเดือนเมษายน วัดได้ถึง 38.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 19.8 องศาเซลเซียส ค่าต่ำสุดอยู่ในเดือนกุมภาพันธ์ วัดได้ 12.9 องศาเซลเซียส ค่าเฉลี่ย 25.9 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนต่อปีเฉลี่ย 1,230.2 มิลลิเมตร ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในเดือนต่างๆ สูงสุดในเดือนสิงหาคม มีฝนถึง 243.2 มิลลิเมตร ต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ตกประมาณ 5.3 มิลลิเมตร ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยสูงสุด 85.5 เปอร์เซ็นต์ในเดือนสิงหาคม ต่ำสุด 56.1 เปอร์เซ็นต์ในเดือนมีนาคม (ข้อมูลจากกรมอุณหภูมิตามพื้นที่, 2530 ในคาบ 30 ปีระหว่าง พ.ศ.2499 ถึง พ.ศ.2528)

4.1.4 ทรัพยากรป่าไม้

ความสำคัญของสังคมพืชคลุมดิน

สังคมพืชของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน เป็นสังคมที่มีความแตกต่างจากพื้นที่ส่วนอื่นของประเทศอยู่ไม่น้อย เป็นแหล่งพันธุกรรมของพันธุ์พืชมากมายหลายชนิด เป็นแหล่งภูมิพฤกษ (plant geographical characteristics) ที่เป็นตัวแทนภูมิพฤกษแบบอินโดเบอร์มา (Indo-Burma) ซึ่งปรากฏอยู่ในเมืองไทย พันธุ์พืชในพื้นที่ส่วนนี้ได้รับอิทธิพลมาจากเทือกเขาหิมาลัยเป็นสำคัญ

โดยเฉพาะพันธุ์ไม้ในเขตหนาวมากมายหลายชนิดปรากฏอยู่ นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ไม้จากภูมิพฤษณ์แถบอินโดมาลาया (Indo-Malaya) กระจายขึ้นมาตามเทือกเขาตะนาวศรีบ้าง แต่ปริมาณค่อนข้างน้อย พื้นที่ส่วนนี้นับได้ว่าเป็นแหล่งอนุรักษ์พรรณพืชที่สำคัญของสังคมพืชผลัดใบเขตมรสุม (monsoon deciduous forest) โดยเฉพาะสังคมป่าผสมผลัดใบที่มีไม้สักเป็นไม้เด่นในชั้นเรือนยอด เนื่องจากไม้สักและไม้สำคัญในป่าชนิดนี้เป็นไม้ที่มีคุณค่านิยมใช้ในงานก่อสร้าง เช่น ประคูดู่ เป็นต้น ฉะนั้นจึงถูกทำลายอย่างหนักทั้งในประเทศไทย และ ประเทศข้างเคียงที่เป็นถิ่นกระจาย มีอยู่น้อยแห่งที่ได้มีการอนุรักษ์ไว้ในสภาพพรหมจรรย์ ฉะนั้นการจัดตั้งเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินขึ้นนั้นว่าเป็นการคืออย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะได้ทำการอนุรักษ์สังคมพืชชนิดนี้ไว้อย่างมั่นคงเพื่อให้ลูกหลานในยุคต่อไปได้พบเห็นและเป็นแหล่งศึกษาทางวิชาการ ตลอดจนเป็นแหล่งพันธุกรรมที่สำคัญสำหรับงานปลูกสร้างสวนป่าของชาติต่อไป

ชนิดของสังคมพืชคลุมดิน

การศึกษาเกี่ยวกับสังคมพืชและพันธุ์พืชของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน หรือ ป่าชิงคะวันตอกตอนบนของประเทศนั้นได้พบมีการกระทำไว้น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการสำรวจทางด้านการป่าไม้เพื่อการประเมินปริมาณไม้ในการให้สัมปทานเพื่อการตัดฟัน เฉพาะไม้ที่ใช้ประโยชน์เป็นท่อนซุงสำหรับโรงเลื่อยเท่านั้นที่ได้รับความสนใจ แต่พรรณพืชต่างๆ ไป ยังมีไม่มีรายงานแต่อย่างใด

การกระจายของสังคมพืชคลุมดินโดยกว้างๆ ปรากฏว่าในพื้นที่ราบและลาดเขา ระดับต่ำปกคลุมด้วยป่าผลัดใบที่มีไม้สักเป็นไม้เด่นในสังคม มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์และครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแห่งนี้ บริเวณสันเขาที่มีดินค่อนข้างตื้นเป็นแหล่งป่าเต็งรังที่มีไม้พลวงเป็นไม้เด่น บางตอนอาจพบไม้พลวงผสมไม้สนสองใบ โดยเฉพาะบริเวณสันเขาทางตอนเหนือของพื้นที่ เฉพาะบริเวณยอดเขาสูงบางจุดปรากฏว่ามีป่าคงคิบเขาระดับต่ำที่ปกคลุมอยู่ ส่วนสังคมพืชอย่างอื่นที่กล่าวไว้มีกระจายเป็นหย่อมเล็กๆ ในบางจุด

สังคมพืชคลุมดินที่ได้มีการสำรวจไว้ในปัจจุบันมีอยู่ทั้งสิ้น 8 สังคม คือ

1. สังคมป่าผสมผลัดใบ
2. สังคมป่าเต็งรัง
3. สังคมป่าเต็งรังผสมสน
4. สังคมป่าคงคิบเขา

5. สังกมป่าดงดิบแล้ง
6. สังกมไร่ร้าง
7. สังกมผาหินและยอดเขาหินปูน
8. สังกมพีชริมฝั่งน้ำ

สังกมป่าผสมผลัดใบประกอบด้วยสองสังกมย่อย คือ ที่มีไม้สักเป็นไม้เด่นของสังกม และที่ไม่มีไม้สักเป็นไม้เด่น แบ่งได้เป็นสามชั้นเรือนยอด ชั้นบนสุดมีความสูงประมาณ 25-30 เมตร ไม้เด่นได้แก่ไม้สัก (*Tectona grandis*) ไม้แดง (*Xylia kerrii*) รกฟ้า (*Terminalia alata*) สมอภิเภก (*T.bellerica*) จั้วป่า (*Bombax insularis*) ประดู่ (*Pterocarpus macrocapus*) เป็นต้น ไม้ชั้นรองมีความสูงประมาณ 8-20 เมตร และชั้นไม้พุ่มสูงประมาณ 3-5 เมตร พื้นป่ารกทึบด้วยหญ้า และ พืชล้มลุกแต่จะถูกเผาไหม้หมดไปในช่วงฤดูแล้ง ป่าผสมผลัดใบนี้มักมีไม้ไผ่ขึ้นผสมอยู่อย่างหนาแน่นเฉลี่ยความหนาแน่นของไม้ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางเกินกว่า 4.5 เซนติเมตรที่ระดับ 1.30 เมตร เท่ากับ 155-250 ต้นต่อเฮกแตร์ (1 เฮกแตร์ = 10,000 ตารางเมตร) มีไม้ไผ่ประมาณ 1,440 ลำต่อเฮกแตร์

สังกมป่าเต็งรังมีอยู่ 3 ชั้นเรือนยอด ชั้นบนสุดมีไม้พลวง (*Dipterocarpus tuberculatus*) เป็นไม้เด่น ผสมกับไม้เต็ง (*Shorea obtusa*) รกฟ้า ก่อแพะ (*Quercus kerrii*) ก่อหมี (*Lithocarpus auriculatus*) และไม้อื่นๆ ปรากฏประปราย ไม้ชั้นรองมีความสูงประมาณ 16 เมตร ไม้เด่นนำโดยไม้เหมือด (*Symplocos* sp.) รักใหญ่ (*Melanorrhoea usitata*) และ กระโดน (*Careya sphaerica*) เป็นต้น ชั้นของไม้พุ่มมีความสูงประมาณ 5 เมตร พื้นป่ารกทึบด้วยหญ้าและพืชล้มลุกเฉพาะในฤดูฝนแต่แห้งตายและถูกเผาหมดไปในช่วงฤดูแล้ง ป่าเต็งรังที่สมบูรณ์มีความหนาแน่นของไม้ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางเกิน 4.5 เซนติเมตรที่ระดับอกประมาณ 735 ต้นต่อเฮกแตร์ ในพื้นที่ที่ดินดินมาก ๆ และมีหินผสมอยู่ที่ผิวดินป่าชนิดนี้จะกลายเป็นสังกมป่าเต็งรังแคระ ซึ่งไม้ในเรือนยอดมีความสูงไม่เกิน 10 เมตร แต่ส่วนผสมของพันธุ์ไม้ก็ยังคงเป็นอยู่เช่นเดิม พื้นป่าค่อนข้างโล่งเตียนตลอดปี

ป่าเต็งรังผสมสนเป็นสังกมพีชที่เด่นโดยไม้สนสองใบ (*Pinus merkusii*) เป็นชั้นเรือนยอดที่โผล่เหนือชั้นของป่าเต็งรัง มีความสูงเกินกว่า 25 เมตรขึ้นไป ลักษณะของโครงสร้างชั้นรองคงเป็นไปเช่นเดียวกับป่าเต็งรังแต่ความหนาแน่นของต้นไม้ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางเพียงออกเกินกว่า 4.5 เซนติเมตร มากกว่าคือ 895 ต้นต่อเฮกแตร์ ในบางพื้นที่ที่มีความสูงเกินกว่า 900 เมตรจากระดับน้ำทะเลขึ้นไปไม้สนสองใบขึ้นผสมอยู่กับไม้ก่อเป็นหลัก ส่วนไม้ป่าเต็งรังได้หายหมดไป

ป่าดงดิบเขามีพบอยู่ไม่มาก เฉพาะบนยอดเขาสูงบริเวณรอยต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ขามฝั่งขวา เรือนยอดแยกได้เพียง 2 ชั้น ชั้นบนมีความสูงประมาณ 20-25 เมตร มีไม้วงศ์ไม้ก่อ (Fagaceae) เป็นไม้เด่น มีอยู่สามสกุลด้วยกันคือ *Lithocarpus* , *Cadtanopsis* และ *Quercus* นอกจากนี้ยังมีไม้ในสกุลอบเชย (*Cinnamomum*) ขึ้นผสมค่อนข้างมาก ไม้ในสกุลเดียวกันกับไม้เด่นในเขตอบอุ่นของโลกมีพบอยู่หลายสกุลด้วยกัน เช่น *Betula*, *Prunus* , *Fraximus* , *Codonia* และ *Styrax* เป็นต้น

สังคมป่าดงดิบแล้งมีปรากฏอยู่ค่อนข้างน้อยเฉพาะตามร่องห้วยที่ขึ้นจัด ลักษณะโครงสร้างทั่วไปคล้ายคลึงกันกับป่าชนิดเดียวกันในส่วนอื่นของประเทศ ไร่ร้างที่อยู่ในชั้นการทดแทนพบกระจายทั่วไปโดยเฉพาะบริเวณริมห้วยที่ขึ้น และบนสันเขาที่มีดินลึกเหมาะกับการปลูกข้าวไร่

4.1.5 ทรัพยากรสัตว์ป่า

ทรัพยากรสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน มีทั้งสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองมีมากมายหลายชนิด ดังนี้

สัตว์ป่าจำพวกเลี้ยงลูกด้วยนม มีไม่น้อยกว่า 40 ชนิด ได้แก่

- เลียงผา (*Carpriconis sumatraensis*)
- กวางผา (*Naemorhedus goral*)
- วัวแดง (*Bos banteng*)
- กระทิง (*Bos gaurus*)
- เสือโคร่ง (*Panthera tigris*)
- หมีควาย (*Selenarctos thibetanus*) เป็นต้น

สัตว์ป่าจำพวกนก มีไม่น้อยกว่า 122 ชนิด ที่สำคัญได้แก่

นกยูงไทย ไก่ฟ้าหลังเทา นกแว่นสีเทา นกขุนแผน นกขุนทอง
นกฮายจั่ว นกเขา เหยี่ยวชนิดต่างๆ เป็นต้น

สัตว์ป่าจำพวกสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีไม่น้อยกว่า 24 ชนิด ที่สำคัญได้แก่

เตาปูลู เต่าเหลือง ตะพาบน้ำ เป็นต้น

สัตว์ป่าจำพวกครึ่งบกครึ่งน้ำ มีไม่น้อยกว่า 12 ชนิด ที่สำคัญได้แก่

เขียดแลว หรือ กบหูด

สัตว์น้ำจำพวกปลาน้ำจืด มีไม่น้อยกว่า 27 ชนิด ปลาน้ำจืดจัดว่าเป็นปลาที่หายากของโลกหลายชนิด ได้แก่ ปลาสะตือ ปลาตุนาหรือปลาสะแงะ ปลาเล็บมือนาง ปลาสาวยหนู ปลาปากใต้หรือปลาหมู เป็นต้น

4.2 สรุปสถานการณ์การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า

4.2.1 สถานการณ์และการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่

ในระหว่างปี พ.ศ.2532-2537 มีบริษัทเอกชนของไทย ได้รับสัมปทานทำไม้ในประเทศสหภาพพม่าด้านติดกับจังหวัดแม่ฮ่องสอน นำไม้เข้าประเทศไทยโดยผ่านจุดผ่านแดนชั่วคราว บ้านแม่สามแลบ และ บ้านเสาหิน เข้าสู่อำเภอแม่สะเรียง เส้นทางนำเข้าทั้งสองแห่งทุกคันคารต้องผ่านกองกำลังหลายฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐบาล และ กองกำลังของชนกลุ่มน้อย ซึ่งจำเป็นต้องจ่ายค่าคุ้มครองทำให้มีค่าใช้จ่ายสูง ต่อมาในปี พ.ศ.2538 การสู้รบระหว่าง ทหารพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อย และ การสู้รบระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยได้ทวีความรุนแรงขึ้น ทำให้กองกำลังชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มน้อยบางส่วน หลบหนีเข้ามาอยู่ฝั่งไทยในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ใช้พื้นที่เขตฯสาละวินเป็นที่ตั้งฐานกำลัง ผลิตอาวุธและซ่อมอาวุธยุทธโปกรณ์ ทำให้เจ้าหน้าที่ของเขต ฯ สาละวิน ไม่สามารถออกตรวจลาดตระเวนและปราบปรามการกระทำผิดได้ เนื่องจากไม่ปลอดภัยต่อชีวิต และ ทรัพย์สินของทางราชการ ในช่วงเวลาดังกล่าวการทำไม้ในประเทศพม่าที่ทำออกง่ายอยู่ใกล้เส้นทางขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำสาละวินเริ่มหมดลง ไม้ที่เหลืออยู่ อยู่ในพื้นที่ห่างไกลต้องใช้ต้นทุนสูงจึงเป็นเหตุที่ทำให้เกิดขบวนการลักลอบตัดไม้ในเขตไทย ชักลากลงแม่น้ำสาละวินขึ้นฝั่งพม่า เพื่อสวมรอยเป็นไม้พม่าแล้วนำกลับเข้ามาประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยการกระทำดังกล่าวมีต้นทุนที่ต่ำกว่าและมีไม้ที่ต้องการเป็นจำนวนมาก ประกอบกับความต้องการใช้ไม้ในประเทศไทยก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ในปีพ.ศ.2539 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้รับทราบเหตุการณ์ และได้เข้าดำเนินการในพื้นที่รับผิดชอบดังนี้

สิงหาคม 2539 เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ทราบข่าวว่ามีการลักลอบตัดไม้ตามแนวริมฝั่งแม่สาละวิน บริเวณบ้านจอท่า คอยผาดั้ง แต่ไม่สามารถออกไปตรวจสอบได้ เพราะ มีการสู้รบระหว่างชนกลุ่มน้อยกับทหารพม่า

กันยายน 2539 เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ประสานงานกับ ฉ.ร.7 และ ค.ช.ค.ที่ 337 แม่สะเรียง ขอความร่วมมือบินตรวจสภาพป่าในเขตรับผิดชอบ เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2539 พบว่ามีการลักลอบตัดไม้ริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน บริเวณห้วยมะดินและห้วย

น้อย ประมาณ 200 ท่อน เตรียมผูกแพเพื่อส่งแม่น้ำสาละวินแต่ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการใดๆ ได้

ตุลาคม 2539 เขตฯ สาละวินได้รายงาน ถับ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ เกี่ยวกับเรื่องการตรวจพบไม้ที่ห้วยมะดินและห้วยน้อย จำนวน ประมาณ 200 ท่อน และปัญหา อุปสรรคในการเข้าสู่จุดเกิดเหตุ เนื่องจากสถานการณ์สู้รบตามแนวชายแดน และขณะนั้นเป็นช่วง ฤดูฝนเส้นทางคมนาคมไม่สะดวกและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินได้ตรวจยึดและจับกุมผู้ต้องหา ได้ 1 คน ชื่อ นายสม ศรีปัญญา อุปกรณ์การกระทำผิด รถแทรกเตอร์ดินตะขาบ หมายเลข เครื่อง B1540X ชื่อหาทำลายต้นไม้ ชุตหิน คิน ภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

พฤศจิกายน 2539 กรมป่าไม้ได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ เข้าตรวจบริเวณที่มีการลักลอบ ตัดไม้ร่วมกับหน่วยปฏิบัติการพิเศษป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายทรัพยากรป่า ไม้ (น.ป.ม.) และเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 337 แม่สะเรียง

มกราคม 2540 เจ้าหน้าที่เขต ฯ สาละวินได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ประจำศูนย์ อำนวยการทรัพยากรป่าไม้ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติสาละวิน และตำรวจตระเวนชายแดนที่ 337 แม่ สะเรียง ไปตรวจสอบบริเวณห้วยมะดินและห้วยน้อย ปรากฏว่าไม่พบไม้ที่ถูกลักลอบตัดหรือแพไม้ แต่อย่างไร พบแต่ร่องรอยการชักลากและคอไม้

ต่อมาในระหว่างวันที่ 21-29 มกราคม 2540 เจ้าหน้าที่ของเขตฯ สาละวินได้ตรวจพบ ไม้สักท่อน ประมาณไม่น้อยกว่า 300 ท่อน ที่บริเวณห้วยโกแป๊ะ ห้วยแม่สะมาด และ ห้วย ชูเนาะ ซึ่งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินเขตฯ จึงได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่เฝ้าไม้ดังกล่าวไว้โดย ยังไม่ทำการใด ๆ กับไม้ดังกล่าว เนื่องจากมีปัญหาในการตรวจยึด และ ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยว กับ การดำเนินการชักลากไม้ของกลางและได้ทำหนังสือขอความร่วมมือ ไปยัง อ.อ.ป. ให้ช่วย ดำเนินการชักลากไม้ที่พบทั้ง 3 จุด เพื่อนำมาเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย

กุมภาพันธ์ 2540 เขต ฯ สาละวิน ได้ดำเนินการขอความร่วมมือให้ อ.อ.ป. ชักลาก ไม้ของกลางดังกล่าว แต่เนื่องจากไม้ที่ตรวจยึดได้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม่สามารถขายให้ อ.อ.ป. ได้เนื่องจากขัดต่อ มาตรา 54 แห่ง พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ทางอ.อ.ป. จึงตอบปฏิเสธ เขต ฯ สาละวิน จึงได้หารือไปยังส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน เรื่องแนวทางปฏิบัติการชักลากไม้ของกลางในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินอีกครั้งหนึ่ง

มีนาคม 2540 เจ้าหน้าที่เขตฯ สาละวิน ร่วมกับ น.ป.ม. ตำรวจป่าไม้ ตำรวจ ตระเวนชายแดนที่ 337 เจ้าหน้าที่ ศ.ร.ป.ภาคเหนือ เจ้าหน้าที่ป่าไม้จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเจ้า

หน้าที่ อ.อ.ป. โดยการสนับสนุนเครื่องบินจาก จก.ร.7 แม่สะเรียง ซึ่งเริ่มแผนปฏิบัติการปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าสาละวิน (น.ป.ม.03) ในวันที่ 7 มีนาคม 2540 ได้ทำการตรวจยึดไม้สักท่อนที่ถูกตัดลักลอบตัดฟันบริเวณห้วยโกแป๊ะ ห้วยแม่สะมาด และห้วยชูเนาะ ได้จำนวน 511 ท่อน ปริมาตร 720.90 ลูกบาศก์เมตร โดยอ.อ.ป.ดำเนินการชักลากไปรวมที่หมอนไม้ อ.อ.ป. แม่สะเรียง (กิโลเมตรที่ 109)

เมษายน 2540 เจ้าหน้าที่เขตฯ สาละวิน ร่วมกับสายตรวจป่าไม้จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตำรวจป่าไม้ และเจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่า โดยได้รับการสนับสนุนเครื่องบินจาก จก.ร.7 แม่สะเรียง บินตรวจสอบการลักลอบตัดไม้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ตรวจพบไม้สักท่อนกองรวมไว้บริเวณป่าขุนห้วยอุมู๊ ประมาณ 200 ท่อน จุดเกิดเหตุอยู่บริเวณตะเข็บแนวชายแดนตอนเหนือของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเข้าตรวจสอบภาคพื้นดินได้ เนื่องจากเป็นเขตอิทธิพลของชนกลุ่มน้อย และ ไม่มีเส้นทางที่จะเข้าไปสู่จุดที่เกิดเหตุได้ ในเดือนเดียวกัน (เมษายน 2540) เจ้าหน้าที่เขต ฯ สาละวินได้ตรวจยึดไม้สักท่อน บริเวณห้วยแยกห้วยแม่แะ ห้วยแม่แะฝั่งซ้าย สบห้วยแม่เหลอ จำนวน 151 ท่อน ปริมาตร 200.16 ลูกบาศก์เมตร ในขณะที่ดำเนินการชักลากไม้ของกลางได้จมน้ำหายไปจำนวน 7 ท่อน คงเหลือไม้ของกลาง 144 ท่อน นำไปเก็บรักษาไว้ที่หมอนไม้ อ.อ.ป.แม่สะเรียง (กิโลเมตรที่ 109)

พฤษภาคม 2540 เจ้าหน้าที่เขต ฯ สาละวิน ได้ขึ้นบินตรวจสอบสภาพป่าตามแผนปฏิบัติการใช้อากาศยานบินตรวจสอบสภาพป่า บริเวณขุนห้วยอุมู๊ ปรากฏว่าไม่พบการลักลอบตัดไม้แต่อย่างใด แต่ไม้สักท่อนประมาณ 200 ท่อน ที่บินตรวจพบเมื่อเดือนเมษายน 2540 ไม่มีเหลืออยู่เลยแสดงว่าไม่คงกล่าวได้ถูกชักลากเข้าไปยังสหภาพพม่า และได้นำเข้ามายังประเทศไทยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ของเขต ฯ สาละวิน ได้ออกตรวจปราบปรามภาคพื้นดินได้ตรวจยึดไม้สักแปรรูป จำนวน 94 แผ่น ปริมาตร 2.66 ลูกบาศก์เมตร ที่บริเวณสบห้วยผาแดง ของกลางเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าโพซอ และได้ตรวจยึดจับกุม นายอุทัย ชมแดนไพร บริเวณจุดตรวจชั่วคราวของเขต ฯ สาละวิน ได้ไม้แปรรูปของกลาง จำนวน 3 แผ่น/เหลี่ยม อุปกรณ์การกระทำผิดรถยนต์จำนวน 1 คัน ไม้แปรรูปของกลางเก็บรักษาไว้ที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน

สิงหาคม 2540 ได้เริ่มแผนป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าสาละวิน (น.ป.ม.04) ได้ตั้งจุดตรวจจุดสกัดในพื้นที่เขตฯ สาละวิน มีจุดตรวจจำนวน 3 จุด คือจุดตรวจเสาหิน จุดตรวจสบแะและจุดตรวจยอดคอย สายตรวจจำนวน 2 สาย คือสายตรวจบ้านเสาหิน

บ้านโพซอ ยอดคอย และ สายตรวจสบเงะ-ผาดัง และ ให้มีการบินตรวจสอบการลักลอบตัดไม้ทางอากาศเดือนละ 3 ครั้ง โดยเริ่มแผนตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2540 สิ้นสุดแผนเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2540 การดำเนินการตามแผนก็ยังไม่สามารถหยุดยั้งการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ได้

พฤศจิกายน 2540 เจ้าหน้าที่เขต ๑ สาละวิน ได้ทำการตรวจยึดไม้สักท่อน จำนวน 78 ท่อน ปริมาตร 122.47 ลูกบาศก์เมตร ที่บริเวณห้วยแม่แตะหลวง ของกลางเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าสบเงะ

ธันวาคม 2540 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้รับรายงานว่าในลำน้ำสาละวิน ตรงกันข้ามสบห้วยแม่แตะหลวงถึงห้วยป่าก่อ มีแพไม้ท่อนผูกติดกับฝั่งพม่าสหภาพพม่า จำนวนประมาณ 30-40 แพ เขต ๑ สาละวิน ได้รายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

มกราคม 2541 ได้มีแผนป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าพื้นที่ป่าสาละวิน ระยะที่ 1 ของทก.3/กอ.รมน.ภาค 3 โดยเริ่มแผนตั้งแต่วันที่ 7 มกราคม 2541 การปฏิบัติการตามแผนได้ดำเนินการตรวจยึดมี

- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ดำเนินการตรวจยึดไม้สักท่อนบริเวณป่าห้วยทรายขาวและบริเวณป่าห้วยแม่หลอ ได้ไม้สักท่อน จำนวน 40 ท่อน ปริมาตร 53.84 ลูกบาศก์เมตรของกลางเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าอมแป

กุมภาพันธ์ 2541 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินได้ดำเนินการตรวจยึดไม้สักท่อนบริเวณป่าห้วยแม่ปู้ และห้วยทรายขาวได้ไม้สักท่อน จำนวน 60 ท่อน ปริมาตร 61.23 ลูกบาศก์เมตร ของกลางเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าโพซอ จำนวน 40 ท่อน หน่วยพิทักษ์ป่าอมแป จำนวน 20 ท่อน

มีนาคม 2541 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ดำเนินการตรวจยึดไม้สักท่อนบริเวณป่าห้วยแม่หลอและป่าห้วยปู้ ได้ไม้สักท่อน จำนวน 56 ท่อน ปริมาตร 57.22 ลูกบาศก์เมตร และได้ทำการตรวจยึดในป่าสงวนแห่งชาติ ป่าห้วยไม้ไร่ ได้ไม้สักท่อน จำนวน 10 ท่อน ปริมาตร 3.97 ลูกบาศก์เมตร ของกลางเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าอมแป

เมษายน 2541 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ดำเนินการตรวจยึดไม้แปรรูปจำนวน 6 แผ่น/เหลี่ยม ปริมาตร 0.63 ลูกบาศก์เมตร บริเวณป่าห้วยแม่แตะหลวง และ ได้ทำการตรวจยึดแพไม้ท่อนที่ลอยมาเกยหินบริเวณริมฝั่งแม่น้ำสาละวินฝั่งประเทศไทย ตรงกับบริเวณสบห้วยแห่ง ตำบลแม่คง ได้ไม้สักท่อน จำนวน 128 ท่อน ปริมาตร 140.57 ลูกบาศก์เมตร

ของกลางไม้สักแปรรูปเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าห้วยป่าเป้า และ ไม้สักท่อนเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าโพซอ

พฤษภาคม 2541 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ดำเนินการตรวจยึดแพไม้ท่อนที่ลอยมาเกยติดหินบริเวณริมฝั่งแม่น้ำสาละวินฝั่งประเทศไทยตรงกับบริเวณสบห้วยโกแก๊ะ และตรวจยึดไม้สักท่อนบริเวณห้วยโปเปอ ตำบลแม่คง ได้ไม้สักท่อน จำนวน 277 ท่อน ปริมาตร 344.81 ลูกบาศก์เมตร ของกลางเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าโพซอ

มิถุนายน 2541 ได้เริ่มแผนป้องกันและปราบปรามการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าสาละวิน ทล.3/กอ.รบน.ภาค 3 ระยะที่ 2 โดยเริ่มแผนตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2541 จนถึงวันที่ 30 กันยายน 2541 เขต ฯ สาละวิน ได้ลาดตระเวนตามลำน้ำสาละวินพบว่าแพที่ผูกไว้ริมฝั่งสภาพพม่าได้จมน้ำไปบางส่วน

กรกฎาคม 2541 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ดำเนินการตรวจยึดแพไม้ท่อนที่ลอยมาเกยติดหินบริเวณริมฝั่งแม่น้ำสาละวินฝั่งประเทศไทยตรงกับสบห้วยโปเปอและตรงกับบริเวณสบห้วยโกแก๊ะ ตำบลแม่คง ได้ไม้สักท่อน จำนวน 282 ท่อน ปริมาตร 370.82 ลูกบาศก์เมตร ของกลางเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าสบแวง

สิงหาคม 2541 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ดำเนินการจับกุม ได้ผู้ต้องหา 2 คน ชื่อ นายอายุและนายชอเมอ ซึ่งเป็นผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบตรวจยึดไม้สักแปรรูป ของกลางได้จำนวน 11 แผ่น/เหลี่ยม ปริมาตร 0.16 ลูกบาศก์เมตร ที่บริเวณห้วยไม้ไผ่ไร่ย่อย ตำบลบ้านกาซอยในป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ยมฝั่งขวา ของกลางเก็บรักษาไว้ที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน

กันยายน 2541 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน ได้ดำเนินการตรวจยึดไม้สักท่อน บริเวณป่าห้วยป่าซอ ซึ่งเป็นห้วยแยกจากห้วยแม่เต๊ะหลวง ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จำนวน 114 ท่อน ปริมาตร 169.33 ลูกบาศก์เมตร ของกลางเก็บรักษาไว้ที่หน่วยพิทักษ์ป่าสบแวง

รวมไม้ของกลางที่ตรวจยึดได้ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินทั้งสิ้น ได้ไม้สักท่อน จำนวน 1,697 ท่อน ปริมาตร 2,241.35 ลูกบาศก์เมตร ไม้แปรรูปจำนวน 103 แผ่น/เหลี่ยม ปริมาตร 3.59 ลูกบาศก์เมตร

4.2.2 การสำรวจความเสียหายเบื้องต้น

โดยการดำเนินการตรวจนับต่อไม้ ในช่วงปลายปีงบประมาณ พ.ศ.2541 ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินและพื้นที่ใกล้เคียงในป่าสงวนแห่งชาติป่าสาละวินด้วยการวัดความ

โตของตอไม้ ประมาณอายุที่ถูกตัดวัดความโต ความสูงของหน่อที่แตกใหม่จากตอไม้ ถ้ามีหน่อ ถ้าตอไหนไม่มีการแตกหน่อใหม่ก็ประมาณที่ถูกตัด จากกลุ่มตอไม้ที่อยู่ในบริเวณเดียวกัน สามารถทำการสำรวจนับตอไม้ได้ทั้งหมด 5,555 ตอ แยกเป็นในป่าสงวนแห่งชาติป่าสาละวิน เฉพาะ ตำบลเสาหิน จำนวน 150 ตอ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน จำนวน 5,405 ตอ ยังไม่สามารถประเมินความเสียหายได้

4.2.3 ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้

1.) สถานการณ์การสู้รบตามแนวชายแดนไทย - พม่า ในช่วงปี 2538 เป็นต้นมา สถานการณ์การสู้รบระหว่างรัฐบาลพม่า และ กองกำลังกลุ่มน้อยได้แก่กองกำลังกะเหรี่ยงคริสต์ กองกำลังกะเหรี่ยงพุทธ กลุ่มนักศึกษาพม่า และ กลุ่มคาวแดง ได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงปี 2540 เจ้าหน้าที่ไม่สามารถออกตรวจลาดตระเวนป่าทางน้ำได้ ตั้งแต่หน่วยพิทักษ์ป่าสบแจะขึ้นไป ตามลำน้ำสาละวินจนสุดชายแดนไทยที่คอยผาตั้ง ผู้กระทำผิดได้อาศัยสถานการณ์นี้ทำการลักลอบตัดไม้ ตามลำห้วยต่างๆ ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำสาละวินโดยใช้กองกำลังชนกลุ่มน้อยคุ้มกัน ทุกขั้นตอนการตัดไม้ ตั้งแต่การตัดโค่น คัดทอนซักลากไม้ลงสู่แม่น้ำ ผูกแพไม้ นำข้ามไปยังฝั่งพม่า

2.) สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวยเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศบริเวณริมฝั่งแม่น้ำสาละวินเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนไม่มีเส้นทางรถยนต์หรือทางตรวจการณ์เข้าถึงจากหน่วยพิทักษ์ป่าสบแจะขึ้นไปตามลำน้ำสาละวินถึงสุดชายแดนไทยที่คอยผาตั้งระยะทางประมาณ 65 กิโลเมตร เมื่อมีการสู้รบตามลำน้ำสาละวิน เจ้าหน้าที่ก็ไม่สามารถเข้าตรวจทางบกได้ และ เส้นทางลำเลียงขนส่งไม้ก็ทำได้สะดวก โดยอาศัยการล่องแพ ลงไปตามลำแม่น้ำสาละวินขึ้นฝั่งที่จุดผ่านแดนบ้านแม่สามแลบ เพื่อขนส่งโดยทางรถยนต์ไปตามถนนลาดยาง สู่อำเภอแม่สะเรียง หรือจังหวัดตากต่อไป

3.) มีไม้ที่ต้องการอยู่ในพื้นที่ เพราะว่าบริเวณป่าริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน และ บริเวณลำห้วยต่างๆ ที่ไหลลงสู่แม่น้ำสาละวิน จะเป็นป่าผสมผลัดใบมีไม้สักเป็นไม้เด่นในพื้นที่จึงมีไม้สักขึ้นอยู่จำนวนมาก ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดภายในประเทศ ในปริมาณสูงและมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง

4.) แรงงานหาง่ายและค่าจ้างต่ำ ในสถานการณ์การสู้รบตามแนวชายแดนทำให้มีผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบ ได้หลบหนีเข้ามาอาศัยตามริมฝั่งแม่น้ำของประเทศไทย ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า บริเวณบ้านสบแจะ บ้านนอปาณา และ บริเวณริมฝั่งแม่น้ำสาละวิน ทำให้ผู้กระทำผิดว่าจ้างบุคคลเหล่านี้ในการลักลอบตัดไม้ โดยมีเหตุผลที่สัมพันธ์กันดังนี้

- นายทุนต้องการลงทุนน้อยลง ค่าจ้างต่ำ
- ผู้รับจ้างต้องการเงินหรือเสบียงอาหารแลกเปลี่ยนในการมีชีวิตอยู่รอดในประเทศไทย
- ผู้รับจ้างเห็นว่าการลักลอบตัดไม้มีความเสี่ยงภัยน้อยกว่าการอาศัยอยู่ในพม่า

5.) อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ พื้นที่รับผิดชอบของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสะเทวิน จำนวน 546,875 ไร่ มีอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ ที่เป็นข้าราชการอยู่จำนวน 5 คน ที่ปฏิบัติในขณะนั้นได้แก่

ข้าราชการระดับ 7	จำนวน 1 คน
ข้าราชการระดับ 5	จำนวน 2 คน
ข้าราชการระดับ 4	จำนวน 1 คน
ข้าราชการระดับ 3	จำนวน 1 คน

ประกอบด้วยขาดอุปกรณ์และยานพาหนะที่เหมาะสมในการปฏิบัติงานพื้นที่ เช่น เครื่องรับส่งวิทยุกำลังสูง รถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อที่มีสมรรถนะสูง และ เรือเร็วที่มีประสิทธิภาพสูง สำหรับใช้ปฏิบัติงานตามลำน้ำสาละวิน

6.) มีสัตว์พาหนะที่ใช้ในการชักลากไม้อย่างเพียงพอ ได้แก่ ช้าง ที่ใช้สำหรับการชักลากไม้ท่อน บริเวณป่าสะเทวิน โดยมีช้าง อยู่ในพื้นที่ อำเภอแม่สะเรียง จำนวน 147 เชือก และ พื้นที่อำเภอสบเมย จำนวน 73 เชือก รวมเป็นช้างที่สามารถว่าจ้างมาใช้งานได้จำนวน 220 เชือก

7.) มีการอนุญาตนำเข้าไม้ ทางจุดผ่านแดนบ้านแม่สามแลบ และ บ้านเสาคิน อำเภอแม่สะเรียง ทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้แล้วนำไปเสียบางไปยังฝั่งพม่า เป็นสินค้าป่าเข้าจากต่างประเทศด้วยวิธีการที่แยบยล

8.) มาตรการควบคุมตรวจสอบการนำเข้าไม้จากต่างประเทศ ยังไม่รัดกุมเปิดโอกาสให้พ่อค้า และ เจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องบางคนแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่เกิดขึ้น

9.) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ให้ความสนใจต่อการลักลอบตัดไม้ ทำลายป่าก่อนข้างน้อย

4.3 สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา

ชุมชนที่ศึกษาจำนวน 6 ชุมชน โดย 2 ชุมชนเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อีก 4 ชุมชนเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่นอกเขต ฯ แต่อยู่ตามแนวเขตฯ ทั้ง 6 ชุมชนยังสามารถแยกตามชาติพันธุ์ได้ 2 กลุ่ม คือ ชาติพันธุ์ไทยใหญ่ ได้แก่ ชุมชนบ้านสลาเชียงตอง ชุมชนบ้านแม่เจ และ อีกชาติพันธุ์หนึ่ง คือ กะเหรี่ยง ได้แก่ ชุมชนบ้านจอลิเดอ ชุมชนบ้านแม่เหลอใต้ ชุมชนบ้านโพซอ ชุมชนบ้านแม่พะ ซึ่งทั้งสองชาติพันธุ์มีสื่อภาษา วิธีการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกัน

4.3.1 ชุมชนไทยใหญ่

บ้านสลาเชียงตอง เป็นชุมชนไทยใหญ่ที่อพยพมาจากพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณ 100 กว่าปีที่ผ่านมาโดยสลาเชียงตอง (สลา หมายถึง คนที่มีฝีมือในทางงานช่าง ส่วนเชียงตองหมายถึงชื่อคน) ดังนั้นหมู่บ้านนี้จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้าน ตามผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นคนแรก ที่ตั้งของชุมชน ตั้งอยู่ริมน้ำแม่เงะเป็นที่ราบระหว่างเทือกเขายาวไปตามแนวแม่น้ำ เส้นทางคมนาคมเป็นเส้นทางซีกลากไม้เก่าไปตามลำห้วยค่อนข้างจะลำบากทุรกันดารในฤดูฝนถ้าฝนตกหนักไม่สามารถใช้เส้นทางนี้ได้ไม่มีไฟฟ้าใช้ ลักษณะการสร้างเรือนที่อาศัยส่วนใหญ่จะเป็นบ้านที่สร้างด้วยไม้ทั้งหลังเป็นลักษณะที่ถาวร มีโรงเรียนของการประถมศึกษา ถึงชั้นประถมศึกษาที่ 6 มีสถานอนามัย จำนวน 1 แห่ง

การประกอบอาชีพ โดยทำการเกษตร ได้แก่ ทำนาข้าว ไร่ข้าว ปลูกพริก กระเทียม ปลูกพืชผักสวนครัว ผลผลิตข้าวสามารถเลี้ยงคนในชุมชนได้ตลอดปี นอกจากนี้ยังทำการเลี้ยงสัตว์สำหรับเป็นอาหาร และ ขายในยามจำเป็น และมีอาชีพรับจ้างโดยทำงานเป็นลูกจ้างของหน่วยงานราชการ

บ้านแม่เจ เป็นชุมชนไทยใหญ่ที่แยกออกมาจากบ้านสลาเชียงตอง ส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน มีอาชีพทำไร่ ทำนาข้าว รับจ้าง ผลผลิตข้าวในหมู่บ้านไม่พอกินตลอดปีต้องซื้อจากที่อื่น

ทั้งสองชุมชนสามารถสื่อภาษา กับผู้วิจัยและคณะได้เป็นอย่างดีไม่จำเป็นต้องใช้ล่าม และปัจจุบันได้มีการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน คล้ายคลึงกับคนพื้นราบ คือ มีการตั้งร้านค้า มีโรงสีข้าว และมีเครื่องกำเนิดไฟฟ้าของตนเองสำหรับครอบครัวที่มีฐานะดี

4.3.2 ชุมชนกะเหรี่ยง

ชุมชนกะเหรี่ยงที่ศึกษา ได้แก่ บ้านแม่เจ บ้านโพซอ บ้านแม่แพะ และ บ้านจอดีเคอ ลักษณะของการสร้างบ้านส่วนใหญ่จะสร้างด้วยไม้ไผ่ แต่ละชุมชนจะตั้งบ้านรวมกันเป็นกลุ่มอยู่ใกล้แหล่งน้ำตามลำห้วยที่มีน้ำไหลตลอดปีที่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ ประกอบอาชีพด้วย การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีอาชีพรับจ้างเป็นส่วนน้อย ได้แก่ รับจ้างไล่ต้อนวัวควาย จากประเทศสหภาพพม่า จากบ้านเสาหินมาขึ้นรถบรรทุกที่บ้านโพซอ

โดยทั่วไปเป็นชนเผ่าที่รักอิสระ ไม่ค่อยกระตือรือร้น ทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องมีอาหารมากกินมาก มีอาหารน้อยกินน้อย ทั้งนี้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ที่ปฏิบัติงานประจำในหมู่บ้าน เช่น ครู และ เจ้าหน้าที่มาเลเซีย ทราบว่าในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวข้าว คนในชุมชนจะกินข้าวจุกมาก แต่ในช่วงที่ขาดแคลนข้าวจะกินหัวเผือก มัน ถลวยและกล้วยน้ำว้าแทนข้าว

สำหรับพื้นที่ทำกิน ที่ทำการปลูกข้าวไร่ส่วนใหญ่จะอยู่ห่างจากหมู่บ้านมากกระจายเป็นหย่อมๆ ไม่เป็นผืนใหญ่ แต่ละครอบครัวจะมีที่ทำกินหลายแปลง เมื่อทำการปลูกพืช 1 - 2 ปี จะทิ้งร้างไว้ 5 - 7 ปีแล้วกลับมาทำใหม่ ชาวบ้านมักจะเรียกว่า การทำไร่หมุนเวียน

4.4 การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในด้านการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ ที่ผ่านมาจาก การสังเกตพฤติกรรม สภาพแวดล้อม และ สัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ทราบถึงความสนใจต่อปัญหาการลักลอบตัดไม้ด้วยการแจ้งข่าว หรือ สนใจต่อปัญหาไฟป่า หรือ สนใจต่อการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยการปลูกป่าจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าจำนวน 54 คน จากกลุ่มตัวอย่าง 103 คน หรือร้อยละ 52.4 เคยมีส่วนร่วมกับทางราชการ และ สำหรับบทบาทของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน จากตารางที่ 4.1 พบว่าชาวบ้านที่เคยร่วมปฏิบัติงานกับทางราชการมีส่วนร่วมในกิจกรรมปลูกป่าในอัตราร้อยละ 39.8 ร่วมป้องกันไฟป่า ร้อยละ 40.8 สำหรับการแจ้งข่าวการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามีเพียงร้อยละ 22.3 เนื่องจากเห็นว่าการแจ้งข่าวการลักลอบตัดไม้ทำลายจะเป็นอันตรายต่อตนเองและไม่สะดวกในการเดินทางไปหน่วยราชการ การเดินทางสัญจรของชาวบ้านปกติจะเป็นการเดินทางเท้าโดยเฉพาะในฤดูฝน

ตารางที่ 4.1 แสดงร้อยละการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

ข้อความคำถาม	เคย		ไม่เคย		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.เคยเข้าร่วมในการปลูกป่าหรือไม่	41	39.8	62	60.2	103	100
2.เคยร่วมป้องกันไฟป่าหรือไม่	42	40.8	61	59.2	103	100
3.เคยแจ้งข่าวการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าหรือไม่	23	22.3	80	77.7	103	100

เพื่อให้ทราบว่า ในชุมชนเองมีวิธีการในการป้องกันรักษาป่าของตนเองอย่างไรบ้างจากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ตามตารางที่ 4.2 พบว่ามีเพียงร้อยละ 4.8 ทำการบวชป่า ร้อยละ 18.4 ทำการสืบชะตาแม่น้ำ ส่วนอีกร้อยละ 9.7 ที่ได้ตั้งกฎเกณฑ์ห้ามทำลายป่า จะเห็นได้ว่าชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่าด้วยตนเองน้อยซึ่งสันนิษฐานได้ว่า เนื่องจากพื้นที่ตั้งของหมู่บ้าน และพื้นที่ทำกินยังมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ และมีน้ำสำหรับอุปโภค บริโภคอย่างพอเพียง ประกอบกับประชากรในชุมชนมีน้อย จึงมีกิจกรรมพิธีกรรมในด้านนี้ค่อนข้างน้อย

ตารางที่ 4.2 แสดงร้อยละการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในด้านกิจกรรม และ พิธีกรรมรักษาป่าของชุมชน

ข้อความคำถาม	มี/เคย	ไม่มี/ไม่เคย	รวม
1.ช่วยรักษาป่าด้วยการบวชป่าหรือไม่	4.8	95.2	100
2.ช่วยรักษาป่าด้วยการสืบชะตาแม่น้ำหรือไม่	18.4	81.6	100
3.ตั้งกฎเกณฑ์ห้ามตัดไม้ทำลายป่าหรือไม่	9.7	91.3	100

การศึกษาความต้องการของชาวบ้านที่จะมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่ากับทางราชการต่อไปในอนาคตอย่างไรนั้น พบว่าชาวบ้านร้อยละ 66 ต้องการมีส่วนร่วมกับทางราชการ โดยต้องการมีส่วนร่วมในลักษณะที่แตกต่างกัน ตามตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านต้องการมีส่วนร่วมด้วยการแจ้งข่าวการลักลอบตัดไม้ทำลายป่ามากถึงร้อยละ 60.2 เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับชาวบ้านเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเข้าไปสอบถามข้อมูลจากชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านไม่ต้องออกมาแจ้งข่าวที่หน่วยงาน รองลงมาต้องการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟู

สภาพป่า ร้อยละ 20.5 และจะให้ความร่วมมือไม่บุกรุกแผ้วถางป่าร้อยละ 19.1 และ ร้อยละ 7.3 ต้องการที่จะตกเดือนว่ากล่าวตลอดจนให้ความรู้แก่ผู้กระทำผิด ใน 3 หัวข้อหลังนี้ชาวบ้านให้ความร่วมมือน้อยเพราะเห็นว่าปัญหาทางด้านทรัพยากรป่าไม้มีผลกระทบต่อตนเองน้อย ประกอบกับยังมีความต้องการพื้นที่ป่าเพื่อที่ดินทำกิน ดังนั้นจึงมองเห็นปัญหาการสู้รบตามแนวชายแดนระหว่างชนกลุ่มน้อยกับทหารพม่า มีความสำคัญมากกว่าและมีผลกระทบต่อตนเองมากกว่า

ตารางที่ 4.3 แสดงร้อยละความต้องการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ กับทางราชการในอนาคต

ข้อความสรุปความต้องการการมีส่วนร่วม	ต้องการ	ไม่ต้องการ	รวม
1.แจ้งข่าวการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า	60.2	39.8	100
2.ฟื้นฟูสภาพป่าโดยการปลูกป่า	20.5	79.5	100
3.ให้ความร่วมมือโดยไม่บุกรุกแผ้วถางป่า	19.1	80.9	100
4.ตกเดือนว่ากล่าวให้ความรู้แก่ผู้กระทำผิด	7.3	92.7	100

4.5 การพัฒนากระบวนการวางแผน

การวางแผนของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยทั่วไป มักจะเริ่มจากส่วนบังคับบัญชา ลงไปสู่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติ ซึ่งประชาชนมักจะไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน แต่จะให้ความร่วมมือสูงในการปฏิบัติถ้าได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมปฏิบัติตามแผน เช่น แผนงานตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้าน แผนงานก่อสร้างประปาภูเขา เป็นต้น จากการศึกษาทบทวนข้อมูลเอกสาร ได้แก่ แผนแม่บทการจัดการพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ แผนป้องกันและปราบปรามการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าสาละวิน พบว่าประชาชนไม่ได้เข้าไปร่วมในกระบวนการวางแผน และ ร่วมปฏิบัติงาน

ดังนั้น เพื่อพัฒนากระบวนการวางแผน ตามแนวทางให้ประชาชนมีส่วนร่วม จึงได้เข้าไปศึกษากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาสาเหตุและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ศึกษา โดยเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การสังเกต การประชุมกลุ่ม (Focus Group Discussion) การสัมภาษณ์แบบรวมกลุ่ม (Group Interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้นำในหมู่บ้าน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ตลอดจนผู้รู้และบุคคลที่เคารพนับถือในหมู่บ้าน เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายในการนำมาเป็นข้อมูลความรู้เพื่อบูรณาการระหว่างความรู้วิชาการสมัยใหม่กับภูมิปัญญาชาวบ้าน การดำเนินการครั้งนี้ไม่สามารถใช้

วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม Participatory Action Research (PAR) ที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงการร่วมปฏิบัติงาน และ เทคนิคการพัฒนา งานแบบ Appreciation Influence Control (AIC) ที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนในพื้นที่ศึกษาได้ เนื่องจากในช่วงระยะเวลาที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล อยู่ในช่วงระยะเวลาเก็บเกี่ยวพืชผลของชาวบ้านที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ ข้าวไร่ วิธีการดำรงชีวิตในระบอบนั้นแต่ละครอบครัวต้องให้ลูกที่เป็นผู้หญิงอายุตั้งแต่ สิบกว่าขวบขึ้นไปตื่นเวลาตีสามครึ่งดำข้าวเปลือก หุงข้าว และ เตรียมอาหารสำหรับครอบครัว โดยหัวหน้าครอบครัวและผู้ทำงานใน ไร่จะต้องออกเดินทางออกจากหมู่บ้านเพื่อไปทำงานประมาณหกโมงเช้าทุกวัน ประกอบกับที่ตั้งของชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ทุรกันดารไม่มีสัญญาณในการดำเนินการดังกล่าว

4.6 ขั้นตอนกระบวนการวางแผน

เนื่องจากข้อจำกัดของระยะเวลาที่ดำเนินการศึกษาในระยะเวลาอันสั้นจึงต้องดำเนินการให้เหมาะสม โดยแยกแยะขั้นตอนกระบวนการวางแผน ได้ดังนี้

4.6.1 จัดเตรียมข้อมูลเบื้องต้นจากข้อมูลเอกสารที่ได้ศึกษาทบทวนจากนโยบายของทางราชการ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หลักวิชาการ และแผนงานที่เกี่ยวข้อง

4.6.2 ประชุมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้แก่ ข้าราชการป่าไม้ พนักงานพิทักษ์ป่า และลูกจ้างประจำในสังกัดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน เพื่อปรึกษาหาแนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกัน

4.6.3 ประชุมเจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์ป่า จำนวน 8 หน่วยงาน ในพื้นที่ที่ทำการวิจัย ที่เป็นหน่วยงานในสังกัดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน โดยประชุมร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่กับลูกจ้างชั่วคราวรายวันที่ปฏิบัติงานประจำหน่วยงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและบริเวณใกล้เคียง โดยเปิดโอกาสให้เสนอปัญหา แสดงความคิดเห็น และ รับฟังข้อเสนอแนะต่างๆ

4.6.4 จัดประชุมกลุ่มชาวบ้าน บ้านสลาเชียงตอง ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหญ่ที่สุดของตำบลเสาหิน และทำการสัมภาษณ์แบบรวมกลุ่มของชาวบ้านอีกจำนวน 5 หมู่บ้านซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดเล็ก เพื่อรับทราบปัญหาสาเหตุ รับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

4.6.5 ทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้นำชาวบ้านที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และทำการสัมภาษณ์ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโส ประจำหมู่บ้าน และผู้ที่ชาวบ้านให้ความนับถือ

4.6.6 ทำการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) ตามพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ โดยเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และ สังเกตพฤติกรรมในชุมชน เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของหมู่บ้าน เช่น สภาพของสิ่งปลูกสร้าง บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และการดำรงชีวิตของชาวบ้าน

4.6.7 รวบรวมข้อมูล ประมวลเหตุการณ์ และประเมินสถานการณ์ นำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาทรัพยากรป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการระยะสั้นที่จะรองรับแผนแม่บทการจัดการพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในการประมวลข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้กระตุ้นให้กลุ่มชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมกันกำหนดสถานการณ์ในอดีต เปรียบเทียบกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในประเด็นต่อไปนี้

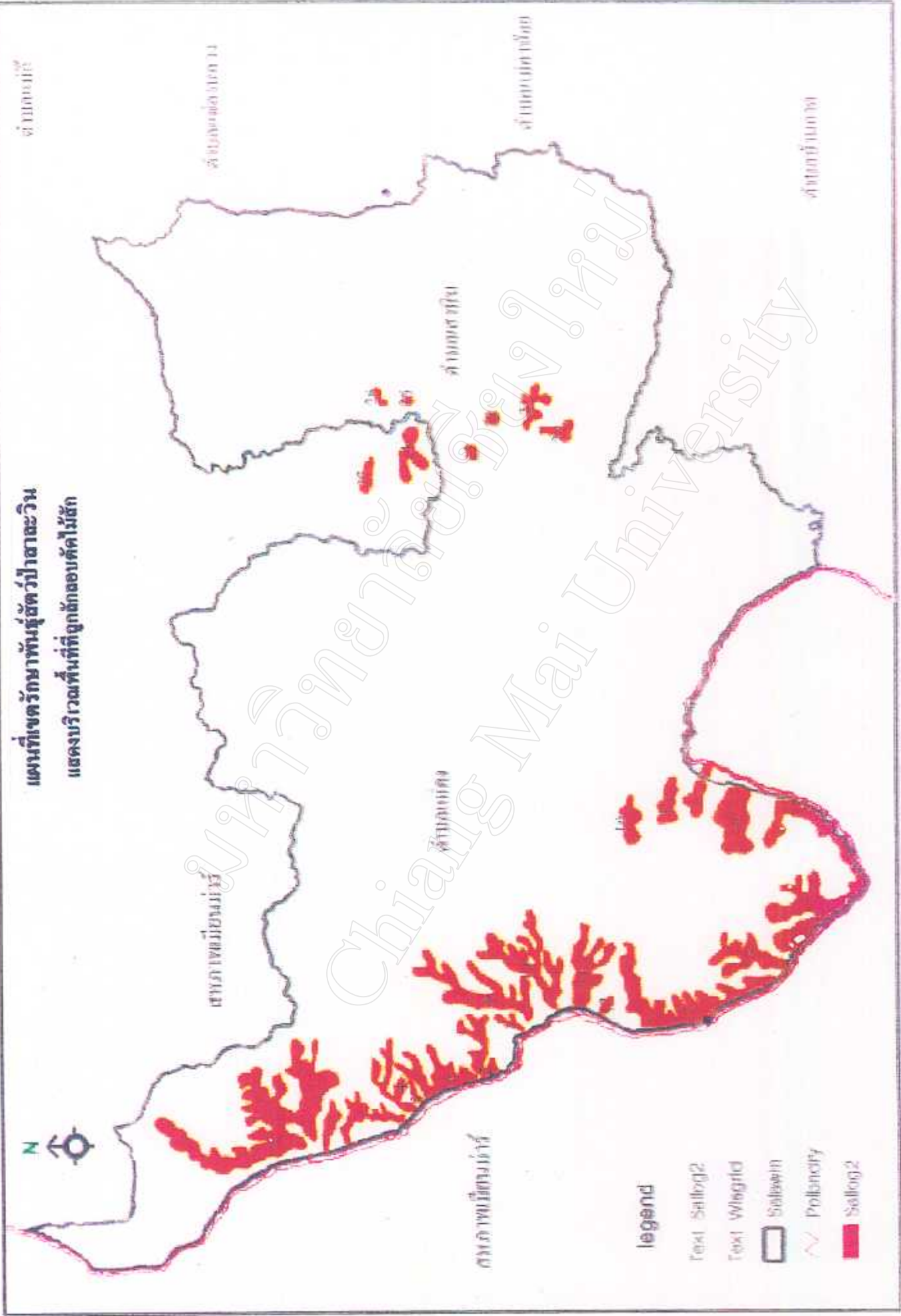
- 1) สภาพความสมบูรณ์ของป่า และพันธุ์สัตว์ป่าในอดีตเปรียบเทียบกับปัจจุบัน
- 2) สาเหตุของการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าในปัจจุบัน
- 3) ความคาดหวังของชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่มีต่อสถานการณ์ด้านทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าในอนาคต

จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาเปรียบเทียบกัน กำหนดเป็นความต้องการของชุมชนในภาพรวม

ตารางที่ 4.4 แสดงลำดับความสำคัญของแผนงาน

ลำดับที่	แผนงาน	ความจำเป็นเร่งด่วน	หมายเหตุ
1	แผนงานป้องกันและปราบปราม	ถึงแม้สถานการณ์ลักลอบตัดไม้สักที่เป็นขบวนการได้ยุติลงในปัจจุบัน แต่ในอนาคตยังไม่สามารถยืนยันได้ว่า จะมีการกระทำผิดอย่างเป็นขบวนการเกิดขึ้นอีก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำแผนป้องกันและปราบปรามให้มีความต่อเนื่อง โดยให้ชาวบ้านในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และแจ้งข่าวการกระทำผิดให้ทันต่อเหตุการณ์	
2	แผนงานสร้างจิตสำนึก	มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้กับประชาชนในพื้นที่ มีความตระหนักต่อปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน	
3	แผนงานสำรวจรังวัดที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน	เพื่อสนองตอบต่อความต้องการในการตรวจพิสูจน์สิทธิ์ในพื้นที่ทำกินของราษฎรในเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งได้เริ่มมีการเสนอข้อเรียกร้องให้รัฐดำเนินการดังกล่าวทั่วประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา	ตามข้อเรียกร้องของสมาชิกชนวน
4	แผนงานผนวกพื้นที่เพิ่มเติม	เพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติสาละวิน ที่อยู่ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่ไม่มีเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งปัจจุบันประชาชนได้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอนุรักษ์อย่างดียิ่ง	จน

แผนที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสาละวิน
แสดงบริเวณพื้นที่ที่ถูกลักลอบตัดไม้สัก

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงบริเวณพื้นที่ที่ถูกลักลอบตัดไม้สัก

ภาพที่ 5 สภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์

ภาพที่ 6 แม่น้ำสาละวิน

ภาพที่ 7 สถานที่ตั้งหมู่บ้านในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ภาพที่ 8 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก